

Περιοδικό «Σήματα Καπνού» *Argentinazo*

Η λαϊκή εξέγερση της Αργεντινής του Δεκεμβρίου 2001 είναι ένα ιστορικό γεγονός γύρω από το οποίο έχει ήδη αναπτυχθεί μια εκτεταμένη συζήτηση, διεθνώς και στη χώρα μας. Οι ερμηνείες που δόθηκαν, ωστόσο, μέχρι στιγμής πάσχουν από το φαινόμενο της μονομέρειας ή της προσπάθειας να εξηγηθεί μια εξαιρετικά σύνθετη κατάσταση στη βάση δεδομένων αναλυτικών σχημάτων. Θα προσπαθήσουμε, στο βαθμό που έχουμε παρακολουθήσει κάπως συστηματικά τις εξελίξεις στην Αργεντινή τα δύο τελευταία χρόνια – που αντιστοιχούν και στο χρόνο έκδοσης των *Σημάτων Καπνού*, να παρουσιάσουμε ορισμένες σκέψεις για το Argentinazo.

Η κρίση του νεοφιλελευθερισμού και η κατάρρευση της αργεντινικής οικονομίας

Τις παραμονές της εξέγερσης στην Αργεντινή ουσιαστικά είχε ολοκληρωθεί ο κύκλος της επιβολής και της κρίσης του νεοφιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης στη συγκεκριμένη χώρα. Ήδη, στη διάρκεια της πρώτης προεδρίας του Μένεμ (1990-1994) είχε προωθηθεί ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, που συμπληρώθηκε από τη λεγόμενη δολαριοποίηση, ισοτιμία πέσο-δολαρίου - ένα προς ένα, με συνταγματική μεταρρύθμιση το 1991. Η Αργεντινή είχε μπει έτσι στο φαύλο κύκλο των ελλειμμάτων. Οι εξαγωγές της μειώνονταν ολοένα και περισσότερο, αφού τα προϊόντα της έγιναν

σταδιακά μη ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές. Παράλληλα οι εισαγωγές αυξάνονταν, καθώς είχε αρχίσει να περιορίζεται η παραγωγή στο εσωτερικό αφ' ενός και αφ' ετέρου επειδή οι τοπικές οικονομικές ελίτ επεδείκνυαν μια σπάταλη καταναλωτική συμπεριφορά, αποτέλεσμα του εύκολου πλουτισμού που ήταν προϊόν των σχέσεών τους με το πολυεθνικό κεφάλαιο που εγκαθίστατο στη χώρα.

Μέσα σε λίγα χρόνια, το εξωτερικό χρέος της Αργεντινής διογκώθηκε και την υπόθεση ανέλαβε να διαχειριστεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με τα γνωστά αποτελέσματα.

Στα τέλη του 2001, υπάρχουν εξελίξεις που οι αιτίες τους είναι οφθαλμοφανείς, όπως η αδυναμία εξυπηρέτησης του χρέους, η αδυναμία πληρωμής μισθών και συντάξεων, τα διψήφια ποσοστά ανεργίας (πάνω από 20%) και φτώχειας (πάνω από 40%). Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, λίγες ημέρες πριν από την εξέγερση, διέκοψε την παροχή των προγραμματισμένων δόσεων του δανείου, με το επιχείρημα ότι η δημοσιονομική πολιτική που ασκούνταν δεν μπορούσε να εξυπηρετήσει το χρέος της χώρας.

Γύρω από αυτή την απόφαση υπάρχουν κάποια ερωτήματα. Γιατί το ΔΝΤ επέλεξε τη συγκεκριμένη περίοδο για να διακόψει τη σχέση του με την Αργεντινή; Πόσο ευσταθούν εκτιμήσεις που μιλούν για αλλαγή «δόγματος» στο εσωτερικό των ΗΠΑ, που επηρέασε την απόφαση του ΔΝΤ, σε σχέση με τη στήριξη οικονομιών που καταρρέουν; Επειδή το ΔΝΤ εκτιμούσε ήδη από τις αρ-

χές του 2001 ότι οι δύο πιο αδύναμοι κρίκοι της καπιταλιστικής οικονομίας διεθνώς ήταν η Αργεντινή και η Τουρκία, υπήρξε θέμα επιλογής για το ποια χώρα από τις δύο θα στηριχθεί τελικά;

Η κρίση του πολιτικού συστήματος

Στα μέσα του Δεκεμβρίου ήταν πλέον σαφές ότι η αργεντινική οικονομία κατέρρεε. Αλλά θα ήταν λάθος να θεωρήσουμε ότι η εξέγερση ήταν αναπόφευκτη και αυτονόητη, αν δεν είχαν συντρέξει εξελίξεις που αφορούσαν το πολιτικό σύστημα της χώρας και τις κοινωνικές αντιστάσεις και τους αγώνες του αργεντινικού λαού που είχαν προηγηθεί.

Το δικομματικό πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης στην Αργεντινή, μετά τη δικτατορία Βιντέλα –δηλαδή μετά το 1983– έδωσε εναλλακτικά προέδρους και κυβερνήσεις από το Κόμμα της Δικαιοσύνης (περονιστές) και την Πολιτική Ριζοσπαστική Ένωση. Ήταν ένα πολιτικό προσωπικό γνωστό για τις σχέσεις του με τη δικτατορία, με διάφορες μαφίες εμπορίου όπλων, ναρκωτικών κ.λπ. Μία πολιτική τάξη που σήμερα στην Αργεντινή την αποκαλούν «λούμπεν», απολύτως πρόθυμη να υπακούσει στις επιταγές του ΔΝΤ και των τραπεζιτών.

Η απαξίωση των εργαζομένων και των ανέργων γι' αυτούς τους πολιτικούς διογκώθηκε με εξαιρετική ταχύτητα στη δεκαετία του '90. Αλλά όχι μόνο γι' αυτούς. Καθώς η ανεργία και η φτώχεια έγιναν κυρίαρχα κοινωνικά φαινόμενα, που αφορούσαν πλέον δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπων στην Αργεντινή των 37 εκατ. κατοίκων, ολοένα και περισσότεροι πρώην βιομηχανικοί εργάτες και τώρα πια άνεργοι άρχισαν να στρέφουν την πλάτη τους στα γραφειοκρατικά συνδικάτα.

Τα νέα κοινωνικά κινήματα και η προοπτική τους

Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι τις παραμονές της εξέγερσης, σε όλη την Αργεντινή, εμφανίστηκε και πήρε μαζικές διαστάσεις το κίνημα των «πικετέρος», των φτωχών που οργανώνουν τους αποκλεισμούς των εθνικών δρόμων, τα μπλόκα. Και παράλληλα το κίνημα των ανέργων που οργανώνεται σε επίπεδο συνοικιών με ομάδες βάσης, συνελεύσεις εκλεγμένων αντιπροσώπων και γενικές συνελεύσεις όλων, όπου παίρνονται και οι βασικές αποφάσεις για το κίνημα.

Από το 1993 έως το 1999, καταγράφηκαν 685 μπλόκα στους εθνικούς δρόμους. Το 2001, τα νέα αυτά κοινωνικά κινήματα κατέκτησαν ανώτερα επίπεδα οργάνωσης. Τον Ιούλιο πραγματοποιήθηκε η πρώτη Εθνική Συνέλευση των Λαϊκών, Περιφερειακών Οργανώσεων και των Οργανώσεων Ανέργων. Το Σεπτέμβριο δημιουργήθηκε το Φρενάπο, το Εθνικό Μέτωπο ενάντια στη Φτώχεια. Το Φρενάπο οργάνωσε στις 14 και 17 Δεκεμβρίου λαϊκό δημοψήφισμα με το αίτημα «Ένα εισόδημα για μια ανθρώπινη ζωή και όχι για τον κοινωνικό αποκλεισμό». Πάνω από 1,5 εκατ. άτομα πήραν μέρος στο δημοψήφισμα.

Στο μεταξύ οι βουλευτικές εκλογές του Οκτωβρίου 2001 είχαν καταγράψει τις διαθέσεις που κυριαρχούσαν στην αργεντινική κοινωνία: 27% αποχή και 25% άκυρο και λευκό. Οι περονιστές και οι ριζοσπάστες μαζί έχασαν τη μισή τους εκλογική δύναμη. Ενώ τα κόμματα και οι οργανώσεις της Αριστεράς που πήραν μέρος στις εκλογές, στο σύνολό τους, διπλασίασαν τις ψήφους τους. Πρέπει όσον αφορά την Αριστερά της Αργεντινής να σημειωθεί ότι, εξαιτίας της πολυδιάσπασής της, αλλά και άλλων ιστο-

ρικών προβλημάτων (π.χ. το θέμα της στάσης του Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι στη δικτατορία Βιντέλα), με πολύ αργό ρυθμό κατανόησε την πραγματικότητα των νέων κοινωνικών κινημάτων και σε πολύ μικρό βαθμό συνδέθηκε μέχρι τώρα μαζί τους. Αντίστοιχα και ο ρόλος της στην εξέγερση ήταν εκ των πραγμάτων δευτερεύων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν συμμετείχαν και δυνάμεις από τα αριστερά κόμματα και οργανώσεις.

Είναι φανερό ότι η λαϊκή εξέγερση του Δεκεμβρίου, αυθόρμητη στο βαθμό που δεν την αποφάσισε κανένα πολιτικό ή κοινωνικό κέντρο, ήταν μια ώριμη αντίδραση ενός λαού που επί μία δεκαετία ήταν στους δρόμους διεκδικώντας δουλειά και τροφή.

Η συμμετοχή των μεσαίων στρωμάτων στην εξέγερση ήταν σημαντική και καθορίστηκε από τις αποφάσεις των κυβερνήσεων, που τα καταδίκασαν με γρήγορους ρυθμούς σε εξαθλίωση, αλλά και από την αποφασιστικότητα της αντίστασης των πικετέρος και των κινημάτων των ανέργων, που έδειξαν ότι ο δρόμος του αγώνα είναι η μοναδική λύση.

Η πορεία των εξελίξεων θα εξαρτηθεί από τη διατήρηση αυτής της κοινωνικής συμμαχίας σε σημαντικό βαθμό. Από πολλές απόψεις, θα είναι μια αναμέτρηση της εξέγερσης με τον ιστορικό χρόνο. Το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα δεν μπορεί να προβάλει καλύτερες λύσεις από το είδος Ντουάλτε, ενώ η πιθανότητα επιβολής στρατιωτικού καθεστώτος συζητιέται στις ΗΠΑ και σε συναντήσεις μυστικών υπηρεσιών στο πλαίσιο του νέου σχεδίου Κόνδωρ για τη Λατινική Αμερική. Το ερώτημα είναι αν τα κινήματα των πικετέρος και των ανέργων και οι δυνάμεις της Αριστεράς θα μπορέσουν έγκαιρα να αξιοποιήσουν τη δυναμική της εξέγερσης και να

αναδειχθούν σε δύναμη που θα καθορίσει τις πολιτικές εξελίξεις οριστικά.

Μικρό χρονικό

20 χρόνια πολιτικών εξελίξεων στην Αργεντινή

1983 – Οι πρώτες μετά τη δικτατορία του Βιντέλα εκλογές φέρνουν στην κυβέρνηση τους ριζοσπάστες (σοσιαλδημοκράτες). Πρόεδρος για δύο συνεχείς θητείες είναι ο Αλφονσίν.

1990 – Αναλαμβάνει την προεδρία της Αργεντινής το Κόμμα της Δικαιοσύνης, οι περονιστές, με πρόεδρο τον Μένεμ για δύο συνεχόμενες θητείες.

1991 – Γίνονται οι πρώτες καταλήψεις δρόμων από τους εργαζομένους της πόλης Χιπασάμ, στη Σιέρα Γκράντε.

1993, 16 και 17 Δεκεμβρίου – Εκδηλώνεται εξέγερση στο Σαντιάγο Εστέρο. Η αιτία είναι ότι η τοπική κυβέρνηση μείωσε τους μισθούς των υπαλλήλων κατά 50%. Γίνονται καταλήψεις και καταστροφές σε δημόσια κτίρια και επιθέσεις σε μαγαζιά. Καμιά συνδικαλιστική ή πολιτική οργάνωση δεν κάλυψε την εξέγερση. Στις εκλογές του 1994 στην επαρχία, οι μισοί κάτοικοι απείχαν.

1996 – Στο Κουτράλ Κο της επαρχίας Νεουκέν, εμφανίζεται για πρώτη φορά το κίνημα των πικετέρος. Αιτία: η ιδιωτικοποίηση της κρατικής πετρελαϊκής εταιρείας πετάει στο δρόμο μια ολόκληρη καμώπολη. Οι εργάτες και οι οικογένειές τους κλείνουν τους δρόμους για εβδομάδες. Στη διάρκεια των κινητοποιήσεων δολοφονείται η Τερέζα Ροντρίγκεζ, που έγινε σύμβολο των πικετέρος και το όνομά της πήρε μία από τις μεγαλύτερες οργανώσεις των ανέργων.

1997 – Γίνεται η πρώτη κινητοποίηση πικετέρος στο Μπουένος Άιρες.

Μάιος 1997 – μπλόκα στην επαρχία Σάλτα (Χενεράλ Μοσκόνι, Ταρταγκάλ, Αγκουράι, πόλεις στις οποίες η ανεργία φτάνει στο 60%).

1999, Νοέμβρης – Η Alianza, συνασπισμός στον οποίο μετέχουν οι ριζοσπάστες και το Fgpcaso (=εκλογικός συνδυασμός του Κομμουνιστικού Κόμματος της Αργεντινής και άλλων παραγόντων της Αριστεράς) κερδίζει τις εκλογές. Πρόεδρος αναλαμβάνει ο Ντε λα Ρούα. Αργότερα το Κομμουνιστικό Κόμμα βρίσκεται εκτός του Fgpcaso.

Δεκέμβριος 1999 – Μπλόκα στην επαρχία Σάλτα, μέχρι το Μάιο του 2000.

2000 – Μεγάλη κρίση στη Γενική Συνομοσπονδία Εργαζομένων – CGT. Προκαλείται πολιτική διάσπαση και το ριζοσπαστικό της τμήμα, μειοψηφικό, ενεργεί συχνά ανεξάρτητα.

Απρίλιος 2000 – Η μειοψηφία της Γενικής Συνομοσπονδίας πρωτοστατεί σε μεγάλη εργατική κινητοποίηση - ολονύκτια διαμαρτυρία ενάντια στο νόμο για την εργατική μεταρρύθμιση. Η καταστολή της κινητοποίησης έχει ως συνέπεια 30 τραυματίες και 49 συλλήψεις.

2001, Μάιος – μπλόκα των πικετέρος για δύο εβδομάδες στη Ματάντσα.

Ιούνιος – Μπλόκα στο Χενεράλ Μοσκόνι με συμμετοχή χιλιάδων. Επίθεση της

αστυνομίας, με συνέπεια νεκρούς και δεκάδες τραυματίες.

24 Ιουλίου – Πραγματοποιείται στο Μπουένος Άιρες η πρώτη Εθνική Συνέλευση των Λαϊκών, Περιφερειακών Οργανώσεων και Οργανώσεων Ανέργων. Συμμετέχουν 2.000 αντιπρόσωποι. Αποφασίζουν πλάνο για μπλόκα σε 50 πόλεις, διάρκειας 3 εβδομάδων.

Αύγουστος – Πραγματοποιούνται μπλόκα σε 300 σημεία της χώρας, με συμμετοχή πάνω από 100.000 ατόμων στην οργάνωσή τους.

4 Σεπτεμβρίου – Πραγματοποιείται στη Ματάντσα η δεύτερη Εθνική Συνέλευση. Εγκρίνει νέο πρόγραμμα αγώνων που κορυφώθηκαν με Γενική Απεργία 36 ωρών.

Σεπτέμβριος – Δημιουργείται το Εθνικό Μέτωπο ενάντια στη φτώχεια, το Fgpcaso.

14 Οκτωβρίου – Βουλευτικές εκλογές, με 27% αποχή και 25% άκυρο-λευκό.

14, 17 Δεκεμβρίου – Το Εθνικό Μέτωπο ενάντια στη φτώχεια διοργανώνει λαϊκό δημοψήφισμα στο οποίο ψηφίζουν περίπου 1,5 εκατ. αργεντινοί, για ένα εισόδημα που θα εξασφαλίζει μια ανθρώπινη ζωή.

17 Δεκεμβρίου – Το Κίνημα Ανέργων Τερέζα Ροντρίγκεζ αποκλείει 8 τετράγωνα στο Μπουένος Άιρες με σουπερμάρκετ και μεγάλα εμπορικά καταστήματα· αρχίζουν οι επιθέσεις.

19 Δεκεμβρίου – Γενικεύεται η εξέγερση.